

Asia: VNS 2/2026 vp Valtioneuvoston ajankohtaisselonteko ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksesta <https://www.eduskunta.fi/pdf/VNS+2/2026>

Teema: Yhdysvallat

Kirjallinen asiantuntijalausunto: Yliopistonlehtori (ma.) Anna Kronlund (YTT, dosentti), filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos, Turun yliopisto

Aika: Tiistai 19.5.2026, klo 12.00

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle

Kiitän ulkoasiainvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja toimittaa kirjallinen lausunto valtioneuvoston ajankohtaisselonteosta ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksesta. Lausuntoni keskittyy tarkastelemaan ajankohtaisselontekoa eritoten Yhdysvaltojen näkökulmasta. Yhdysvaltojen tilannetta arvioitaessa on ensin tarkennettava millä tasolla kehityskulkuja tarkastelee ja edelleen peilaako muutosta suhteessa Yhdysvaltojen lähihistoriaan tai ideoihin. Lausuntoni keskittyy tutkimusintressieni mukaisesti Yhdysvaltojen sisä- ja ulkopoliitiikan väliseen dynamiikkaan sekä Yhdysvaltojen suhtautumiseen monenkeskiseen kansainväliseen yhteistyöhön ja sääntöpohjaiseen maailmanjärjestykseen.

Transatlanttiset suhteet ja turvallisuusympäristön muutos

Ajankohtaisselonteossa (VNS 2/2026 vp) todetaan maailmanpoliittisessa tilanteessa tapahtuneen merkittäviä muutoksia vuonna 2024 julkaistun ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon jälkeen, joista ensimmäisenä ja yhtenä merkittävimmästä muutoksista todetaan Yhdysvaltojen ulkopoliitikassa tapahtuneet muutokset. Edelleen ajankohtaisselonteko keskittyy toimintaympäristön muutoksen kuvauksessa transatlanttisen toimintaympäristön murrokseen. Transatlanttisten suhteiden kehittymisen toisen maailmansodan jälkeen katsottiin perustuvan sekä yhteisiin arvoihin että intresseihin sekä myöhemmin myös historiallisiin siteisiin. Liberaaliksi maailmanjärjestykseksi käsitteellistetyn perustan katsottiin olevan kriisissä kuitenkin jo presidentti Trumpin ensimmäisen kauden ja Brexitin myötä¹. Aiemmin suhdetta lähihistoriassa haastoivat mm. Irakin sota, Yhdysvaltojen suuntautuminen kohti Aasian ja Tyynenmeren aluetta sekä yleinen kansainvälinen kehitys. Transatlanttisten suhteiden muutos pohjaa sekä Euroopan että Yhdysvaltojen muutokseen mutta myös miten nämä positioivat itsensä suhteessa muuhun maailmaan ja vallitsevaan tilanteeseen.

Yhdysvaltojen uusimmassa kansallisen turvallisuuden strategiassa transatlanttinen yhteistyö mainitaan vain kerran taloudellisen viitekehyksen yhteydessä. Hallinnon viimeisimmissä strategiadokumenteissa kansalliseen turvallisuuteen ja puolustukseen liittyen nousee esiin käsite joustava, pragmaattinen realismi (flexible, practical realism). Dokumentit välittävät ajatuksen voimasta ja vallankäytöstä strategioita ohjaavina periaatteina pikemminkin kuin halukkuudesta sitoutua kansainvälisiin normeihin ja instituutioihin, vaikka realismi kansainvälisiä suhteita määrittävänä periaatteena ei näitä automaattisesti välttämättä poissulkisi. Kansallisen turvallisuuden strategia määrittelee sen pohjautuvan ”Amerikka ensin” -ajattelutapaan minkään yksittäisen poliittisen ideologian sijaan. Strategia nähdään keinojen ja lopputulosten kautta, jossa ulkopoliitiikan työvalikoimana ovat epäkonventionaalinen diplomatia, Yhdysvaltojen sotilaallinen mahti sekä taloudellinen vipuvaikutus.²

¹ Ks. esim. G. John Ikenberry. 2018. The end of liberal world order? International Affairs, 94, 1, 7-23.

² White House. 2025. National Security Strategy.

Strategiassa kuitenkin näkyvät myös tietyt sisäpoliittiset kysymykset ja arvot, kuten rajaturvallisuus ja maahanmuuttokysymys. Aiemmin Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaa pidettiin politiikan alueena, jossa puolueiden välinen yhteistyö oli mahdollista ja julkinen mielipide yleisesti ottaen tuki näkemystä Yhdysvaltojen roolista maailmalla. Kyselytutkimusten mukaan näkemykset prioriteeteista ja uhista ovat kuitenkin eriytyneet entisestään, joka aiheuttaa haasteen politikan teolle tilanteessa, jossa julkinen mielipide on jakautunut ja joka entisestään voi hankaloittaa yhteisen näkemyksen löytymistä tai vaikuttaa omaksutun politiikan legitimitettiin pidemmällä aikavälillä.³ Sisäpolitiikan huomiointi ulkopoliitikassa korostui myös jo aiemmin esimerkiksi Bidenin presidenttikaudella, joskin eri näkökulmasta.⁴ Tämä toisaalta luo tietynlaista ennakoitavuutta politiikan perusteiden arviointiin mutta voi luoda myös heiluriliikettä vaalien välillä.

Yhdysvallat ja kansainvälinen yhteistyö

Pienelle maalle, kuten Suomi, sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden tukeminen on ollut keskiössä. Ajankohtaisselonteko viittaa Yhdysvaltojen vetäytymiseen monenkeskisestä yhteistyöstä, joka koskee esimerkiksi ympäristöön ja ilmastoon mutta myös turvallisuuspolitiikkaan liittyviä instituutioita sekä Yhdistyneiden kansakuntien alaisuudessa että laajemminkin, kuten esimerkiksi hybridiuhkien torjuntaan keskittyvää Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskusta (Hybrid CoE).⁵

Yhdysvaltojen suhde monenkeskiseen kansainväliseen yhteistyöhön on ollut monimutkainen toisen maailmansodan jälkeisellä ajanjaksolla. Järjestelmä ja sen keskeiset instituutiot ovat hyödyttäneet Yhdysvaltoja ja tukeneet sen asemaa mutta samalla rajoittanut sitä ja tehneet Yhdysvaltojen keskeisestä kansainvälisestä asemasta helpommin hyväksyttävämmän myös muilla maille. Yhdysvaltojen rooli suhteessa globaaleihin instituutioihin sekä näkemykset yksi- ja monenkeskisyydestä suhdetta määrittävänä periaatteena, tai onko yhteistyö nähty Yhdysvalloissa ensisijaisesti muodollisena/epämuodollisena on vaihdellut viime vuosikymmeninä.⁶ Nykyisen hallinnon toiminnassa ja retoriikassa kansainvälisten organisaatioiden roolia arvioidaan etenkin omien intressien kautta, pikemminkin kuin globaalien tai ylikansallisten haasteiden ratkaisemisen tai Yhdysvalloille tärkeiden arvojen tai normien ajamisen kautta. Yhdysvaltojen politiikka voidaan nähdä flexilateralismin mukaisesti enemmän intressi- kuin instituutiopohjaiseksi, jossa korostuvat myös erilaiset epämuodolliset ratkaisut. **Ajankohtaisselonteossa Suomen suhde Yhdysvaltoihin nähdäänkin ensisijaisesti puolustus- ja turvallisuusyhteistyönä ja kahdenvälisenä suhteena.**

Ajankohtaisselonteon toimintaympäristön raportointi kolmen päätöskönn kautta nostaa esiin keskeiset muutoksen painopisteet ml. Euroopan turvallisuustilanne, transatlanttisen toimintaympäristön murros sekä sääntöpohjainen maailmanjärjestys ja kumppanuudet. Kullakin osa-alueella Yhdysvaltojen

³ Ks. "When Consensus Unravels: Goals, Threats, Multilateralism, and Geopolitical Crises." 2025 Chicago Council Survey the Growing Partisan Divide on Foreign Policy. <https://globalaffairs.org/research/public-opinion-survey/2025-survey-public-opinion-us-foreign-policy>.

⁴ Ks. esim. Stewart M. Patrick. 2021. Biden's Foreign Policy for the Middle Class Takes Shape. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/articles/bidens-foreign-policy-middle-class-takes-shape>.

⁵ Ks. Executive Order 14199 (Withdrawing the United States from and Ending Funding to Certain United Nations Organizations and Reviewing United States Support to All International Organizations).

⁶ G. John. Ikenberry. 2012. Liberal Leviathan: The Origins, Crisis, and Transformation of the American World Order. Princeton: Princeton University Press; Ville Sinkkonen & Anna Kronlund. 2023. The United States Multilateral Engagement in Perspective. Juha Jokela ym. toim. Multilateral cooperation in an era of strategic competition: Options for influence for Finland and the European Union. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-400-2>

politiikka ja sen aiheuttamat mahdolliset haasteet ja muiden maiden kannalta Yhdysvaltojen politiikkaan liittyvät epävarmuudet näyttäytyvät eri tavalla ja joihin vaikuttavat Yhdysvaltojen politiikan arvioinnin näkökulmasta myös erilaiset sisäiset ja ulkoiset jännitteet (kansalaismielipide, keskeiset, mahdollisesti eroavat intressit ja näkökulmat, sekä Yhdysvaltojen suhde suurvaltakilpailuun ja Venäjään/Kiinaan, muutamia seikkoja mainitakseni).

Viiteryhmäpolitiikka

Ajankohtaisselonteossa nykyinen murroskohta nähdään eräänlaisena momentumina, jossa Suomen kannalta keskeisiä intressejä etenkin talouteen ja turvallisuuteen voidaan edistää kahdenvälisesti ja toisaalta samanaikaisesti pyritään toimimaan alueellisesti tai monenkeskisesti EU:n, YK:n tai Naton viitekehyksessä ja jossa myös arvot ja normit voivat olla isomassa roolissa. Ajankohtaisselonteko ei suoraan mainitse viiteryhmiä mutta ajattelutapa nojaa ryhmiin, jotka voivat olla arvo- tai intressiperusteisia. Esimerkiksi pohjoismaiden merkityksen nähdään korostuneen entisestään. **Nykyistä tilannetta koskevat jännitteet voivat vaikuttaa myös Suomen kannalta keskeisiin ryhmiin ja navigointi eri viiteryhmien välillä voi olla haasteellista tilanteissa, joissa näkemykset tai keskeiset arvot eroavat tai ovat ristiriidassa.** Kansainvälinen ympäristö on muuttunut hyvin lyhyessä ajassa ja kaikki seuraukset eivät välttämättä ole tiedossa. Eri maat hakevat paikkaansa ja yhteistyön muotoja ja tähänastisen jonkinlaisen status quon järkkäminen läntisten valtioiden suhteissa voi ulottua transatlanttisia suhteita laajemmalle. Yhtä lailla momentum voidaan kuitenkin tulkita mahdollisuudeksi uusiin aloitteisiin ja tiiviimpiin yhteistyön muotoihin eri foorumeilla.

Valtioneuvoston 2024 tulevaisuusselonteossa yhdeksi toimintaympäristön skenaarioksi vuodelle 2045 mainittiin ”blokkien maailma”, jossa esimerkiksi EU:n yhtenäisyys ja Nato luovat turvaa Suomelle ja pohjoismainen yhteistyö vahvistuu. Sääntöpohjainen maailmanjärjestys on edelleen olemassa, ainakin joltain osin, mutta Yhdysvallat ei näe itseään demokraattisten valtioiden johtomaana.⁷ Yhdysvalloille aiemmin kehittynyt asema mahdollistaa sille kuitenkin vipuvartta esimerkiksi kansainvälisen talouden näkökulmasta. Yhdysvaltojen pyrkimys varmistaa johtoasema ei kuitenkaan välttämättä tapahdu monenkeskisten instituutioiden kautta. Yhdysvaltojen vaikutusvallan vähentyminen voi edesauttaa kilpailevien rakenteiden muodostumista ja siten edistää blokkeihin jakautumista. Toisaalta tulevaisuusselonteon skenaarioista ”murtuva maailma” muistuttaa Yhdysvaltojen sisäänpäin kääntyneisyydestä sekä sen ulkopoliittikan reaktiivisuudesta. **Erilaiset yhteistyön muodot sekä kumppanuudet erityisesti puolustus- ja turvallisuusyhteistyössä mutta myös laajemmin näyttävät korostuvan entisestään.**

Anna Kronlund (YTT, dosentti)

Yliopistonlehtori (ma.)

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos

Turun yliopisto

anna.kronlund@utu.fi

⁷ Valtioneuvoston julkaisu 2025:82. Tulevaisuusselonteon 1. osa. Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-695-2>